

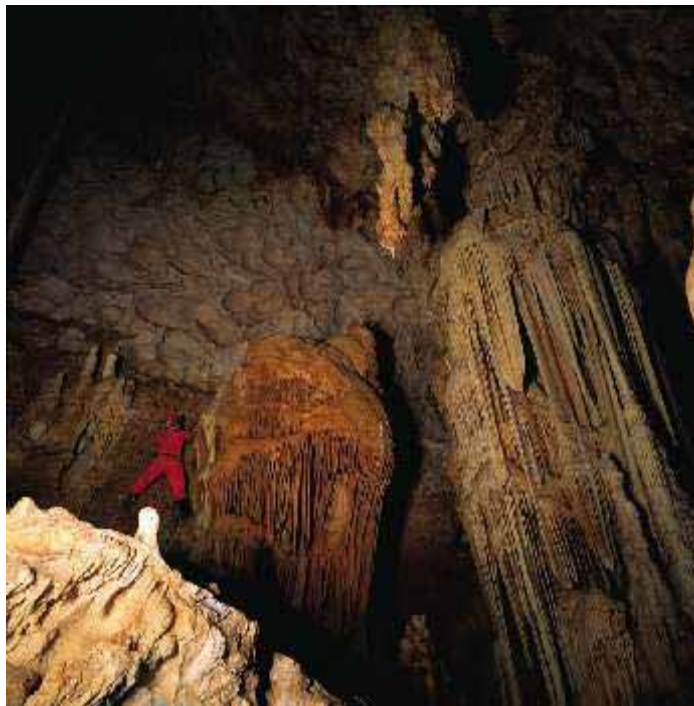
ΠΟΡΙΣΜΑ

(ΝΟΜΟΣ 3094/2003 “Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις”, άρθρο 4, παράγραφος 6)

(Υπόθεση 18382/20-09-2002)

ΘΕΜΑ:

ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΑ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ
ΑΛΙΣΤΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ: Γεωργία Γιαννακούρου
Επιστήμονες: Μυρτώ Παινέση, Αντωνίνα Παπαθανάσογλου

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2005

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΠΡΟΟΙΜΙΟ – ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ
2. ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ
3. ΕΡΕΥΝΑ – ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ
4. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ
5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΠΡΟΟΙΜΙΟ - ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε την υπ' αριθμ. πρωτ. 18382/20.09.02 αναφορά από επιστημονικό σωματείο, με θέμα τις καταστροφικές επεμβάσεις κατά την τουριστική αξιοποίηση του σπηλαιίου Αλιστράτης Σερρών¹. Ιδιαίτερη βαρύτητα, με βάση την αναφορά, έχει δοθεί στο ζήτημα της κατασκευής ανελκυστήρα εντός του σπηλαιίου, κατά παράβαση του πρώτου όρου της υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ45/36829/2130/06.10.95 Υπουργικής Απόφασης που εγκρίνει την μελέτη τουριστικής αξιοποίησης του σπηλαιίου, με τον οποίο προβλεπόταν «να αποκλεισθεί η προτεινόμενη από τους μελετητές δημιουργία κατακόρυφης τεχνητής εξόδου με ανελκυστήρα».

Η Αρχή νομιμοποιείται στην εξέταση της εν λόγω αναφοράς σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3094/03 (ΦΕΚ 10/τΑ/22-01-03). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ.1 του αρ.1 του νόμου αυτού, ο «Συνήγορος του Πολίτη» «...έχει ως αποστολή την διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας». Επίσης, σύμφωνα με την παρ.3 του αρθρ. 3 του ίδιου νόμου, «Ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημοσίων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων». Μετά από εκτενή έρευνα της υπόθεσης διαπιστώθηκαν πράξεις κακοδιοίκησης από τις αρμόδιες υπηρεσίες κατά τη διαδικασία της τουριστικής αξιοποίησης του Σπηλαιίου Αλιστράτης. Η συγκεκριμένη υπόθεση, εξάλλου, παρουσιάζει έντονο περιβαλλοντικό ενδιαφέρον και η Αρχή, όπως προκύπτει και από την παρ. 3 του αρθρ. 4 του ν. 3094/03, επιλαμβάνεται κατά προτεραιότητα θεμάτων περιβαλλοντικής προστασίας.

Περαιτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη, όταν το κρίνει σκόπιμο, έχει τη δυνατότητα σύνταξης πορισμάτων, σύμφωνα με την παρ. 6 του αρθρ. 4 του ν. 3094/03, η οποία ορίζει ότι «Μετά το πέρας της έρευνας ο Συνήγορος του Πολίτη, εφόσον το απαιτεί η φύση της υπόθεσης, μπορεί να συντάσσει πόρισμα το οποίο γνωστοποιεί στον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό και τις αρμόδιες υπηρεσίες, διαμεσολαβεί δε με κάθε πρόσφορο τρόπο για την επίλυση του προβλήματος του πολίτη».

Η Αρχή με το παρόν πόρισμα εκθέτει τις θέσεις και απόψεις της για το ζήτημα, κατόπιν εκτενούς αλληλογραφίας με τις αρμόδιες υπηρεσίες και στο πλαίσιο της διαμεσολαβητικής της αποστολής για την επίλυση των προβλημάτων που έχουν ανακύψει.

¹ Η φωτογραφία στο εξώφυλλο του πορίσματος προέρχεται από την έκδοση CD-ROM του Δήμου Αλιστράτης για το ομώνυμο σπήλαιο

2. ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Με την υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ45/36829/2130/06.10.95 Υπουργική Απόφαση, εγκρίθηκε², υπό όρους, η μελέτη τουριστικής αξιοποίησης του σπηλαιίου Αλιστράτης Σερρών. Ωστόσο, ήδη πριν από την έκδοση της ανωτέρω απόφασης, είχαν εκτελεστεί εργασίες τουριστικής αξιοποίησης εντός αυτού, οι σχετικές μελέτες των οποίων είχαν εγκριθεί από τη Ν.Α. Σερρών σε προγενέστερο χρόνο του 1993 (π.χ. διαμόρφωση εσωτερικού διαδρόμου σπηλαιίου). Η προαναφερόμενη μελέτη τουριστικής αξιοποίησης, περιλάμβανε, με τροποποιήσεις, και μελέτες εργασιών που είχαν, ήδη, εκτελεστεί με τις προγενέστερες εγκρίσεις της Ν.Α. Σερρών. Στη μελέτη αυτή προβλεπόταν και η κατασκευή ανελκυστήρα, η οποία, όμως, δεν εγκρίθηκε με την ανωτέρω Υπουργική Απόφαση (όρος 1ος).

Με τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της η Αρχή, κατά τη διάνοιξη της τουριστικής διαδρομής εντός του σπηλαιίου, προκλήθηκαν εκτενείς βλάβες στο σπηλαιοδιάκοσμο αυτού και διαταράχθηκε η βιοπανίδα του, καθώς, μεταξύ άλλων, μειώθηκε δραστικά ο αριθμός των νυχτερίδων. Περαιτέρω, το 1998, και κατά παράβαση της εν λόγω Υπουργικής Απόφασης, ολοκληρώθηκε η κατασκευή του ανελκυστήρα εντός του σπηλαιίου, συνολικού ύψους 42 μέτρων. Ο ανελκυστήρας, τελικά, δεν τέθηκε σε λειτουργία για τη μεταφορά των επισκεπτών, όπως προβλεπόταν, καθώς εκφράσθηκαν έντονες αντιρρήσεις από την επιστημονική κοινότητα, αλλά και από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού, σχετικά με τον κίνδυνο καταστροφής του σπηλαιίου σε περίπτωση λειτουργίας του.

3. ΕΡΕΥΝΑ – ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

- Σύμφωνα με τα υπ' αριθμ. 547/23.11.83 και 503/31-03-98 έγγραφα της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας Σπηλαιολογίας, το σπήλαιο Αλιστράτης Σερρών εξερευνήθηκε και χαρτογραφήθηκε τα έτη 1976 και 1977 από Αυστριακούς επιστήμονες του Φυσιοϊστορικού Μουσείου Βιέννης και από ομάδα ελλήνων ειδικών. Ακολούθως, μετά από πρόσκληση της Κοινότητας Αλιστράτης, μέλη της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας, με υπεύθυνο καθηγητή Παλαιοντολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, πραγματοποίησαν χαρτογράφηση του κεντρικού τμήματος του σπηλαιίου, από όπου και υπολογίσθηκε ότι θα ξεκινούσε η τουριστική αξιοποίηση. Με το πρώτο από τα προαναφερόμενα έγγραφα της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας η υπηρεσία ενημέρωσε τον Υπουργό Πολιτισμού ότι δεν ανευρέθησαν παλαιοανθρωπολογικά ή αρχαιολογικά λείψανα εντός του σπηλαιίου.
- Κατόπιν της υπ' αριθμ. 28/25.07.95 ομόφωνης γνωμοδότησης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, εκδόθηκε η ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ45/36829/2130/06.10.95 Υπουργική Απόφαση, με την οποία εγκρίθηκε, όπως προαναφέρθηκε, η μελέτη τουριστικής αξιοποίησης

² Η από 15.04.93 μελέτη εφαρμογής περί αξιοποίησης και ηλεκτροφωτισμού σπηλαιίου Αλιστράτης είχε ήδη εγκριθεί με την υπ' αριθμ. ΤΥ. 1277/93/18.03.94 απόφαση της Ν.Α. Σερρών.

του σπηλαίου. Στην εγκριθείσα μελέτη που τιτλοφορείται: «Τουριστική αξιοποίηση σπηλαίου Αλιστράτης - ηλεκτροφωτισμός σπηλαίου Αλιστράτης» περιέχεται βιοσπηλαιολογική μελέτη, καθώς επίσης και ειδικότερες μελέτες για τις εγκαταστάσεις αποχέτευσης, ελέγχου και αερισμού, για την κατασκευή τεχνητής εξόδου (ανελκυστήρα) κλπ. Ωστόσο, όπως προκύπτει από το υπ' αριθμ. 19971/09.11.04 έγγραφο της Δ/νσης Τεχνικών Υπηρεσιών της Ν.Α. Σερρών προς τον Συνήγορο του Πολίτη, πριν από την έκδοση της σχετικής απόφασης είχαν ήδη πραγματοποιηθεί εργασίες τουριστικής αξιοποίησης του σπηλαίου, με τη διαδικασία ανάθεσης δημοσίων έργων και με σχετικές εγκρίσεις των μελετών από τη Νομαρχία Σερρών, χωρίς, όμως, να έχει χορηγηθεί σχετική έγκριση από το ΥΠΠΟ.

- Περαιτέρω, στην ανωτέρω Υπουργική Απόφαση ορίζονταν, μεταξύ άλλων, τα εξής: *«να αποκλεισθεί η προτεινόμενη από τους μελετητές δημιουργία κατακόρυφης τεχνητής εξόδου με ανελκυστήρα λόγω του μεγέθους των απαιτούμενων κατασκευών μέσα στο σπήλαιο και του υψηλού κόστους. Αντ' αυτής προτείνεται η λύση της πλήρους και μερικής διαδρομής μεταξύ των οποίων θα έχει να επιλέξει ο επισκέπτης. Για την ταχεία δε έξοδο τραυματιών και ασθενών προτείνεται η προμήθεια μικρού ηλεκτροκίνητου οχήματος ειδικά διαμορφωμένου σε φορείο... Να γίνει μελέτη μνηκτοκτόνου φωτισμού με λαπτήρες υπέρυθρης ακτινοβολίας, τοπικά.... Τέλος, να υπάρξει συνεπίβλεψη της εκτέλεσης των εργασιών από τεχνικούς της Εφορείας μας και να εξασφαλισθεί η συνεργασία των μελετητών καθ' όλη τη διάρκεια των εργασιών».*
- Όσον αφορά τον ηλεκτροφωτισμό του σπηλαίου Αλιστράτης, η Δ/ση Περιβάλλοντος και Κτηματολογίου της Ν.Α. Σερρών απέστειλε το υπ' αριθμ. 632/23.06.95 έγγραφο προς τη Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών, στο οποίο αναφερόταν ότι δεν απαιτείται προέγκριση χωροθέτησης και έγκριση περιβαλλοντικών όρων για το έργο αυτό. Ακολούθως, με το υπ' αριθμ. 2539/451/10.07.96 έγγραφο, η Δ/ση Περιβάλλοντος και Χωροταξίας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας ενημέρωσε τη Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών της Ν.Α. Σερρών ότι για τον ηλεκτροφωτισμό του σπηλαίου δεν απαιτείτο η προέγκριση χωροθέτησης και έγκριση περιβαλλοντικών όρων, καθώς το έργο δεν ανήκει στην ΑΠ κατηγορία έργων της ΚΥΑ 69269/5387/90.
- Σχετικά με την κατασκευή του ανελκυστήρα, ένα έτος μετά την έκδοση της σχετικής Υπουργικής Απόφασης, με το υπ' αριθμ. 2465/14.11.96 έγγραφο προς τον Υπουργό Πολιτισμού, η Κοινότητα Αλιστράτης³ υπέβαλε την εισήγηση του επιβλέποντος μηχανικού της Δ/σης Τεχνικών Υπηρεσιών της Ν.Α. Σερρών, ζητώντας να επιληφθεί ο Υπουργός του θέματος της εγκατάστασης του ανελκυστήρα. Η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας είχε, ωστόσο, ήδη εκφράσει τις αντιρρήσεις της ακόμα και για τη σκοπιμότητα κατασκευής του ανελκυστήρα με το υπ' αριθμ. 1402/25.09.96

³ Με το υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ45/46063/2629/24.04.97 έγγραφο της Δ/σης Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων του ΥΠΠΟ παρασχέθηκε έγκριση για την ανάθεση λειτουργίας, εκμετάλλευσης και διαχείρισης του σπηλαίου Αλιστράτης στην Κοινότητα και σε τοπικούς φορείς. Επομένως, το 1996 η Κοινότητα Αλιστράτης δεν είχε ακόμη λάβει τη σχετική έγκριση του ΥΠΠΟ για τη λειτουργία, εκμετάλλευση και διαχείριση του σπηλαίου.

έγγραφο της προς την Κοινότητα Αλιστράτης. Ειδικότερα, στο εν λόγω έγγραφο αναφέρεται ότι: «η σκοπιμότητα κατασκευής του ανελκυστήρα είναι αμφίβολη ... η απαιτούμενη πορεία για την επίσκεψη του σπηλαίου είναι της τάξης των 2 χλμ. περίπου ...και δεν κρίνεται υπερβολική». Επίσης, αναφέρεται ότι «το συνολικό μήκος της διαδρομής δεν θα μειωθεί ... δεδομένου ότι οι επισκέπτες... θα χρειάζεται πάλι να επιστρέφουν πεζή στο χώρο της εισόδου ...». Εν κατακλείδι, διατυπώνεται η άποψη ότι «προς το παρόν θα πρέπει να αποκλεισθεί η κατασκευή και προτείνουμε να αναμείνουμε την εμπειρία από τη λειτουργία του σπηλαίου για κάποιο χρονικό διάστημα, ώστε – αν ανακύψουν προβλήματα ...- να εισηγηθούμε για την τροποποίηση της απόφασης του Κ.Α.Σ».

- Εν συνεχεία, η Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών της Ν.Α. Σερρών με το υπ' αριθμ. 5458/13.12.96 έγγραφο της απέστειλε στην Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας αντίγραφο της οριστικής βιοσπηλαιολογικής μελέτης και της βιοσπηλαιολογικής μελέτης εφαρμογής, προκειμένου η αρμόδια Εφορεία να εγκρίνει την κατασκευή του φρέατος στο τέρμα της διαδρομής.
- Η ανωτέρω εισήγηση της Δ/σης Τεχνικών Υπηρεσιών της Ν.Α. Σερρών για την εγκατάσταση ανελκυστήρα εντός του σπηλαίου, όπως προκύπτει από το υπ' αριθμ. Πρωτ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/45/58112/3274/04.12.96, διαβιβάστηκε από τη Δ/ση Προϊστορικών – Κλασικών Αρχαιοτήτων του ΥΠΠΟ στην Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας, ζητώντας τις απόψεις της, προκειμένου να αποστείλει εκ νέου το φάκελο στο Κ.Α.Σ. Η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας ανέθεσε την υπόθεση σε γεωλόγο της. Στη σχετική έκθεση του ανωτέρω γεωλόγου αναφερόταν ότι «η δημιουργία ανελκυστήρα δεν θα αλλοιώσει το περιβάλλον του σπηλαίου εφόσον κατασκευασθούν οι προτεινόμενες θύρες στην είσοδο και έξοδό του». Ακολούθως, η ανωτέρω έκθεση διαβιβάστηκε, με το υπ' αριθμ. 43/13.01.97 έγγραφο της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας, χωρίς να έχει προηγηθεί γνωμοδότηση του Κ.Α.Σ, στη Νομαρχία Σερρών και στην Κοινότητα Αλιστράτης για τις δικές τους ενέργειες. Περαιτέρω, η εν λόγω έκθεση διαβιβάστηκε με το υπ' αριθμ. 289/30.01.97 έγγραφο της Δ/σης Τεχνικών Υπηρεσιών της Ν.Α. Σερρών στην ανάδοχο εταιρεία του έργου. Στο έγγραφο αυτό, το οποίο κοινοποιήθηκε στην αρμόδια Εφορεία και στην Κοινότητα Αλιστράτης, αναφερόταν ότι « ... Κατά την εκτέλεση των εργασιών διάνοιξης του φρεατίου του ανελκυστήρα σύμφωνα με το σχετικό, οι διατηρητικές εργασίες θα εκτελεστούν με τρόπο ώστε α) η παραγωγή δονήσεων να είναι ελάχιστη, β) να μη γίνει χρήση εκρηκτικών υλών ή η ελάχιστη χρήση αν απαιτηθεί να γίνει με τύπους μηδενικής παραγωγής τοξικών αερίων και αφού πρώτα χορηγηθεί προέγκριση της Υπηρεσίας μας σε συνεργασία με την Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας, γ) αμέσως μετά τη διάνοιξη του φρεατίου θα ακολουθήσει αεροστεγές κλείσιμο του φρεατίου και κατασκευή της εισόδου και εξόδου του ανελκυστήρα (με προθάλαμο αναμονής) με αντίστοιχες θύρες αεροστεγώς κλειστές, ώστε να μην μείνει το φρεάτιο για μεγάλο χρονικό διάστημα ανοικτό». Περαιτέρω, στο υπ' αριθμ. ΕΠ11/23.04.03 έγγραφο της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας προς το ΥΠΠΟ αναφερόταν ότι «μετά από εξέταση του αρχείου της ΕΠΣ δεν διαβιβάστηκε η υπόθεση για δεύτερη φορά στο ΚΑΣ, ώστε να τροποποιηθεί ο απαγορευτικός όρος της ...Υπουργικής Απόφασης», αν και αυτό είχε ζητηθεί με το υπ' αριθμ.

ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/45/58112/3274/04.12.96 έγγραφο της Δ/σης Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

- Στην υπ' αριθμ. πρωτ. 1212/21.07.97 αναφορά γεωλόγων του ΥΠΠΟ, σχετικά με τα αποτελέσματα αυτοψίας που διενήργησαν οι ανωτέρω με το μηχανικό της Νομαρχίας, αναφέρεται ότι στο τέρμα της διαμορφωμένης τουριστικής διαδρομής του σπηλαίου είχε διανοιχτεί οπή διαμέτρου περίπου 7 cm, που επικοινωνούσε με την μορφολογική επιφάνεια. Ο υπάλληλος της Νομαρχίας ενημέρωσε τους υπαλλήλους του ΥΠΠΟ ότι «... Στο τέρμα της διαμορφωμένης τουριστικής διαδρομής επί της οροφής υπάρχει οπή διαμέτρου περίπου 7 cm που επικοινωνεί με τη μορφολογική επιφάνεια. Έχει διανοιχτεί με γεωτρύπανο με σκοπό τον έλεγχο της θέσης διότι προτίθενται να τοποθετήσουν ανελκυστήρα στη θέση αυτή για τη διακίνηση των επισκεπτών».
- Στο υπ' αριθμ. 503/31.03.98 έγγραφο της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας προς το Γραφείο Υπουργού αναφέρεται ότι είχε ζητηθεί η κατασκευή ανελκυστήρα «...για την οποία δεν είναι σύμφωνη η Εφορεία, εκτός εάν διασφαλιστούν, ύστερα από τις απαραίτητες μελέτες οι ελάχιστες ζημιές, πράγμα αρκετά δύσκολο». Επίσης, στο εν λόγω έγγραφο διαλαμβάνεται ότι «...οι τεχνικές υπηρεσίες της Νομαρχίας κατασκεύασαν, στο εσωτερικό του σπηλαίου, χωρίς την ενημέρωση της Εφορείας και όχι χωρίς καταστροφές, τσιμεντένιο διάδρομο, μήκους 1.800 μέτρων».
- Περαιτέρω, στην υπ' αριθμ. 968/16.06.98 έκθεση αυτοψίας υπαλλήλου της αρμόδιας Εφορείας αναφερόταν ότι η διάνοιξη του φρεατίου (ύψους 42 μέτρων) για την εγκατάσταση του ανελκυστήρα έχει πραγματοποιηθεί και ότι ο ανελκυστήρας θα πρέπει να χρησιμοποιείται για την έξοδο των επισκεπτών, ώστε να μειωθεί ο χρόνος παραμονής τους μέσα στο σπήλαιο. Ακολούθως, στην υπ' αριθμ. 1586/17.09.98 έκθεση αυτοψίας του ίδιου αναφερόταν ότι εάν προωθηθεί η κατασκευή του ανελκυστήρα θα πρέπει η τελική μελέτη να εγκριθεί από την Εφορεία. Επίσης, σημειωνόταν ότι πρέπει να σφραγισθεί αεροστεγώς το διανοιχθέν φρεάτιο για να μη σταματήσει η δημιουργία σπηλαιοδιακόσμου στο άμεσο περιβάλλον της διάνοιξης.
- Γεωλόγος της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας, στο πλαίσιο της διδακτορικής του διατριβής, επισκέφθηκε το σπήλαιο Αλιστράτης και υπέβαλε στην Εφορεία, στις 17.07.98, έκθεση με τις παρατηρήσεις του. Ειδικότερα, μεταξύ άλλων, ανέφερε ότι «... Κατά τη δημιουργία του μη αναστρέψιμου σημερινού διαδρόμου κόπηκαν εκατοντάδες σταλαγμίτες... Επίσης, για τη θεμελίωση του διαδρόμου έγινε εξαγωγή δεκάδων τόνων ιζήματος το οποίο για χάρη ευκολίας τοποθετήθηκε δεξιά και αριστερά του διαδρόμου, καλύπτοντας όλο το παλαιό δάπεδο του σπηλαίου μαζί με τους όποιους μικρούς σταλαγμίτες υπήρχαν... Το φως τόσο του σπηλαίου, όσο και του διαδρόμου είναι υπερβολικά δυνατό... Η μεγαλύτερη μη αναστρέψιμη καταστροφή του σπηλαίου έχει γίνει με τη διάνοιξη δεύτερης εξόδου, διαμέτρου περίπου 6μ. για μελλοντική τοποθέτηση ανελκυστήρα στο τέλος της τουριστικής διαδρομής. Το άνοιγμα της δεύτερης εξόδου στο σπήλαιο προκαλεί ρεύμα αέρος με αποτέλεσμα την πλήρη αλλοίωση του μικροκλίματος του σπηλαίου.» Στην ίδια έκθεση σημειώνεται ότι «... εντοπίστηκαν επιφανειακά αρχαιολογικά και παλαιοντολογικά ευρήματα».

- Στην υπ' αριθμ. 455/23.03.99 αναφορά προς την Εφορεία γεωλόγων της, οι οποίοι διενήργησαν αυτοψία στο σπήλαιο, αναφερόταν ότι «... Έχουν περατωθεί στο μεγαλύτερο ποσοστό τους οι εργασίες για την τοποθέτηση του ανελκυστήρα στο φρέαρ που διανοίχτηκε... τα μεταλλικά στοιχεία του ανελκυστήρα δεν είναι ανοξείδωτα... Ο θάλαμος του ασανσέρ είναι πολύ μικρός σε σχέση με την πολύ μεγάλη διάμετρο του φρέατος.». Επίσης, σημειώνεται ότι προκειμένου να γίνουν επεμβάσεις για τη διάνοιξη δρόμου, που θα οδηγεί από την έξοδο του ανελκυστήρα στον χώρο στάθμευσης και υποδοχής του σπηλαιίου, θα απαιτηθούν μελέτες του υπεδάφους, καθώς υπάρχουν καθιζήσεις που οφείλονται σε υπόγειο κάρστ. Μάλιστα, διαπιστώνεται ότι οι επεμβάσεις αυτές είναι πιθανό να διέλθουν πάνω από τους θαλάμους του σπηλαιίου. Τέλος, οι εν λόγω επιστήμονες παρατηρούν τη μικρή χωρητικότητα του ανελκυστήρα σε σχέση με τα άτομα που θα πρέπει να μεταφέρονται και το μεγάλο χρονικό διάστημα που θα απαιτείται για να μεταφέρονται οι επισκέπτες από την έξοδο στο χώρο στάθμευσης.
- Στο υπ' αριθμ. 6/27.02.03 έγγραφό της προς την Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας η τότε προϊσταμένη της εν λόγω Εφορείας και υπάλληλος του ΥΠΠΟ, επανέλαβε τη θέση ότι κατ' αρχήν η Εφορεία δεν ήταν σύμφωνη για την τοποθέτηση του ανελκυστήρα και ανέφερε ότι: «*Η επικοινωνία με την Κοινότητα Αλιστράτης ήταν καθημερινή, από την πλευρά της Εφορείας, από την οποία ωστόσο η πρώτη απέκρυψε επιμελώς τις εργασίες μέχρι την ολοκλήρωση της εκσκαφής του φρεατίου, το οποίο πληροφορηθήκαμε τυχαία από τη γραμματέα, όταν ζητήσαμε να μιλήσουμε με τον πρόεδρο. Τότε βέβαια σήμα διακοπής εργασιών ήταν άνευ αντικειμένου. Αντίθετα η μη τοποθέτηση του ανελκυστήρα, εφ' όσον ήδη είχε διανοιγεί το φρεάτιο ήταν πλέον επικίνδυνη για το σπήλαιο το οποίο είχε ήδη υποστεί τεράστια βλάβη από μεγάλης κλίμακας εκσκαφή και επιμήκη τσιμεντένιο διάδρομο στο εσωτερικό του, επί προκατόχου προϊσταμένης, ζημίες για τις οποίες ουδέποτε ζητήθηκαν ευθύνες από τους πραγματικά υπαίτιους.*»
- Η Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών της Ν.Α. Σερρών με το υπ' αριθμ. 2869/04.11.04 έγγραφο προς τον Συνήγορο του Πολίτη ανέφερε ότι «... ανεξάρτητα από την πρόβλεψη του συμβατικού πλέον αντικειμένου της τεχνητής εξόδου και του ανελκυστήρα δεν μπορούσαν αυτά να κατασκευαστούν, εάν δεν συμφωνούσε το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών δια ... της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας στην οποία και απευθύναμε με το υπ' αρ. πρωτ. 5458/13.12.1996 έγγραφο της υπηρεσίας μας έγκαιρα και πριν την οποιαδήποτε εκτέλεση σχετικής εργασίας που αφορούσε στην κατασκευή του αντικειμένου της τεχνητής εισόδου και του ανελκυστήρα για την έγκριση της κατασκευής του φρέατος ... Η Εφορεία ... μας απάντησε με το αρ. πρωτ. 43/13.01.97 έγγραφό της που μας διαβίβαζε την έκθεση αρμόδιου γεωλόγου της για τον αερισμό και την κατασκευή ανελκυστήρα και παρακαλούσε για τις δικές μας ενέργειες».
- Ο Δήμος Αλιστράτης με το υπ' αριθμ. πρωτ. 4425/17.11.04 έγγραφο προς τον Συνήγορο του Πολίτη ενημέρωσε την Αρχή ότι «... από το 2003 που ανέλαβε, η νέα Δημοτική Αρχή, αποφάσισε τη μη λειτουργία του ανελκυστήρα».

- Η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας με το υπ' αριθμ. 2028/16.10.02 έγγραφό της προς την Αρχή κατέγραψε αναλυτικά το ιστορικό της υπόθεσης. Επίσης, στο ως άνω έγγραφο η Δ/ντρια της Εφορείας ανέφερε ότι, κατόπιν επίσκεψής της στο σπήλαιο, δεν παρατήρησε αλλοιώσεις στο λιθωματικό διάκοσμο του σπηλαίου. Για το θέμα του ανελκυστήρα, ενημέρωσε την Αρχή, ότι ο ανελκυστήρας έχει εγκατασταθεί αλλά τίθεται σπανιότατα – έως καθόλου – σε λειτουργία για λόγους αποφυγής εισχώρησης ατμοσφαιρικού αέρα στον εσωτερικό χώρο του σπηλαίου. Περαιτέρω, με το υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ18/72846/4993/11.12.03 έγγραφο η Δ/νση Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων ενημέρωσε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι η Δ/νση θα προωθούσε το ζήτημα στο ΚΑΣ και ότι: *«η απαγόρευση λειτουργίας του ανελκυστήρα και το σφράγισμα του φρεατίου είναι προσωρινή λύση, μέχρις ότου το ΚΑΣ γνωμοδοτήσει σχετικά με την υπόθεση».*
- Περαιτέρω, στο υπ' αριθμ. 551/22.07.04 έγγραφο της νεοσυσταθείσας Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας Βορείου Ελλάδος, το οποίο έλαβε η Αρχή, αναφέρεται ότι *«...σειρά τραυματικών παρεμβάσεων έχει ήδη πραγματοποιηθεί στο εσωτερικό του ...σπηλαίου π.χ. η τοποθέτηση του ανελκυστήρα, η ισοπέδωση του δαπέδου για την κατασκευή μεγάλου τσιμεντένιου διαδρόμου..., η εξολόθρευση μεγάλου αριθμού νυχτερίδων (προστατευόμενου είδους), η τεχνητή εμφύτευση σταλαγμιτών (ακόμη και σταλακτιτών) εκατέρωθεν του διαδρόμου κλπ».* Επίσης, τονίζεται ότι πριν ληφθεί απόφαση για οποιαδήποτε παρέμβαση (π.χ. αφαίρεση ή όχι του ανελκυστήρα) θα πρέπει να προηγηθεί αντικειμενική σοβαρή ΜΠΕ στην οποία θα συμμετέχουν όλες οι απαραίτητες ειδικότητες (μηχανικοί, γεωλόγοι - σπηλαιολόγοι, βιολόγοι κλπ).
- Επιστημονικό κλιμάκιο του Συνηγόρου του Πολίτη, επισκέφθηκε, στις 13 Οκτωβρίου 2004, τα γραφεία της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας Βορείου Ελλάδος στον Πλαταμόνα και είχε εκτενή συζήτηση για τα προβλήματα του σπηλαίου με την Προϊσταμένη, καθώς και με υπαλλήλους της υπηρεσίας. Κατά τη διάρκεια της σύσκεψης χορηγήθηκε στους επιστήμονες φάκελος με στοιχεία για την υπόθεση και τονίστηκε από την πλευρά της Εφορείας η αναγκαιότητα ενίσχυσης της προστασίας όλων των σπηλαίων, ανεξαρτήτως ευρημάτων που συνδέονται ή μη με την ανθρώπινη ύπαρξη, με την μεταβολή του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου. Στις 15 Οκτωβρίου 2004, πραγματοποιήθηκε, από το ως άνω κλιμάκιο της Αρχής της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας, αυτοψία στο σπήλαιο με την παρουσία και υπαλλήλου γεωλόγου του ΥΠΠΟ. Κατά τη διάρκεια της αυτοψίας ήταν, επίσης, παρών και ο Πρόεδρος της εταιρείας διαχείρισης του σπηλαίου. Κατά την αυτοψία διαπιστώθηκε ότι ο ανελκυστήρας βρισκόταν εκτός λειτουργίας και ότι η τουριστική διαδρομή είχε μειωθεί με την τοποθέτηση σχοινιού στο διάδρομο, προκειμένου οι επισκέπτες να μην έχουν οπτική επαφή με την εν λόγω εγκατάσταση. Επίσης, δεν διαπιστώθηκε με βεβαιότητα η αεροστεγής σφράγιση του φρεατίου του ανελκυστήρα. Τέλος, το κλιμάκιο μετέβη στο σημείο εξόδου του ανελκυστήρα το οποίο απέχει τουλάχιστον 1,5 χλμ από την είσοδο του σπηλαίου και τον ειδικά διαμορφωμένο χώρο υποδοχής. Περαιτέρω, κατά την αυτοψία στο σπήλαιο παρατηρήθηκε σε ορισμένα σημεία ελαφρό πρασίνισμα των σπηλαιοθεμάτων,

προφανώς λόγω του φωτισμού⁴, αν και έχει γίνει προσπάθεια από την εταιρεία διαχείρισης του σπηλαίου μείωσης του χρόνου έκθεσης των σταλαγματικών – σταλακτιτικών σχηματισμών στο φως, καθώς οι προβολείς λειτουργούν με φωτοκύτταρα ανάλογα με την προσέλευση των τουριστών. Επίσης, διαπιστώθηκε η εκτενής καταστροφή του σταλαγματικού υλικού στα σημεία που ευρίσκονται πλησίον του διαδρόμου διέλευσης των επισκεπτών. Τέλος, από τη ξεναγό, η οποία συνόδευε το κλιμάκιο, η Αρχή ενημερώθηκε ότι οι νυχτερίδες έχουν μειωθεί σημαντικά και τα λίγα πια άτομα, βρίσκονται σε μη τουριστικά αξιοποιημένες αίθουσες του σπηλαίου.

4. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Από τη μελέτη του περιεχομένου των ανωτέρω σχετικών εγγράφων, η Αρχή διαπιστώνει τα ακόλουθα:

1. Υπάρχει σαφής παραβίαση του πρώτου όρου της υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ45/36829/2130/06.10.95 Υπουργικής Απόφασης που απαγόρευε την κατασκευή του ανελκυστήρα.
2. Πέραν της έλλειψης νομίμου ερείσματος για την κατασκευή του ανελκυστήρα, η Εφορεία, το 1996, είχε εκφράσει τις αντιρρήσεις της και για την σκοπιμότητα εκτέλεσης του συγκεκριμένου έργου. Ωστόσο, η ίδια Εφορεία, το 1997, κοινοποίησε, προς τη Νομαρχία και την Κοινότητα Αλιστράτης, έκθεση γεωλόγου της, στην οποία εκφράσθηκε θετική άποψη για την κατασκευή του ανελκυστήρα, με την προϋπόθεση να τηρηθούν ορισμένοι όροι κατά την πραγματοποίηση των εργασιών, ενώ περαιτέρω ζήτησε από τις ως άνω υπηρεσίες να δρομολογήσουν τις αναγκαίες ενέργειες. Η έκθεση αυτή στη συνέχεια διαβιβάσθηκε από την Τεχνική Υπηρεσία της Νομαρχίας στην ανάδοχο κατασκευαστική εταιρεία, η οποία και ξεκίνησε το έργο.
3. Η υπόθεση δεν διαβιβάστηκε εκ νέου από την Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας - Σπηλαιολογίας προς το ΚΑΣ, προκειμένου να γνωμοδοτήσει για την τροποποίηση του επίμαχου όρου της ανωτέρω Υπουργικής Απόφασης και άρα δεν ακολουθήθηκε η νόμιμη διαδικασία.
4. Η εν λόγω Εφορεία, αν και πληροφορήθηκε το γεγονός της διάνοιξης του φρεατίου, δεν εξέδωσε σήμα διακοπής των εργασιών καθώς, όπως υποστηρίζεται, το διανοιχθέν φρεάτιο έπρεπε να σφραγισθεί για να μην επηρεασθεί το μικροκλίμα του σπηλαίου. Από τα έγγραφα, που έχει στη διάθεσή της η Αρχή, δεν προκύπτει ότι εξετάστηκε η δυνατότητα σφράγισης του φρεατίου με άλλον τρόπο πέραν της τοποθέτησης του ανελκυστήρα. Το 1998, η κατασκευή του ανελκυστήρα είχε ήδη ολοκληρωθεί.
5. Σήμερα, η λειτουργία του ανελκυστήρα έχει απαγορευτεί, προκειμένου να μην διαταραχθεί το μικροκλίμα του σπηλαίου και αναμένεται γνωμοδότηση του Κ.Α.Σ, ενώ η Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας Βορείου Ελλάδος έχει διατυπώσει την άποψη, ότι πριν

⁴ «Αιτίες Καταστροφών Στα Σπήλαια» Πάνος Δημητρίδης (Δελτίο Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας, τομ. XXII, 1995-2000)

- από τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης επέμβασης εντός του σπηλαίου, πρέπει να προηγηθεί ολοκληρωμένη ΜΠΕ.
6. Περαιτέρω, πριν από την έκδοση της σχετικής Υπουργικής Απόφασης, η οποία ενέκρινε τη μελέτη τουριστικής αξιοποίησης του σπηλαίου, πραγματοποιήθηκαν εκτενείς εργασίες εντός του σπηλαίου, οι μελέτες των οποίων είχαν ήδη εγκριθεί από τη Νομαρχία Σερρών χωρίς, όμως, να έχει προηγηθεί έγκριση του ΥΠΠΟ. Κατά την τέλεση των εργασιών αυτών, προκλήθηκαν εκτενείς και μη αναστρέψιμες βλάβες στο σπήλαιο.
 7. Για το έργο ηλεκτροφωτισμού του σπηλαίου, η Δ/ση Περιβάλλοντος και Χωροταξίας Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας απεφάνθη ότι δεν απαιτείται, σύμφωνα με την οικεία νομοθεσία, προέγκριση χωροθέτησης και έγκριση περιβαλλοντικών όρων.

5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Η πρόκληση μη αναστρέψιμων βλαβών εντός του σπηλαίου της Αλιστράτης, απαιτεί τη λήψη κατάλληλων μέτρων τεχνικού χαρακτήρα. Η επιλογή των μέτρων αυτών προϋποθέτει τεχνικές κρίσεις και σταθμίσεις που εκφεύγουν των καταστατικών αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου του Πολίτη, ο οποίος και περιορίζεται για το λόγο αυτό στην υπόδειξη μεθολογικών προτάσεων για την αντιμετώπιση του ανακύψαντος ζητήματος.
2. Για τον σκοπό αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει τη διενέργεια αυτοψίας από ομάδα αρμοδίων επιστημόνων του Υπουργείου Πολιτισμού, προκειμένου να διαπιστωθούν και να καταγραφούν η έκταση και το είδος των ζημιών που έχουν προκληθεί στο σπήλαιο κατά την τουριστική αξιοποίησή του, καθ' όλη τη διάρκεια λειτουργίας του. Η προτεινόμενη αυτοψία θα συμβάλλει, κατά την άποψη της Αρχής, στο σχηματισμό πλήρους εικόνας για τη βιωσιμότητα του σπηλαίου, αλλά και θα προσφέρει σημαντική γνώση για την αποτροπή πρόκλησης παρόμοιων βλαβών σε άλλα σπήλαια των οποίων επίκειται η τουριστική αξιοποίηση.
3. Περαιτέρω, η Αρχή υιοθετεί την πρόταση της νεοσυσταθείσας Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας Βορείου Ελλάδος, σχετικά με την εκπόνηση ολοκληρωμένης μελέτης από ειδικούς επιστήμονες για την αποξήλωση ή μη του ανελκυστήρα και την ακόλουθη εισαγωγή του ζητήματος στο Κ.Α.Σ, προκειμένου αυτό να γνωμοδοτήσει αρμοδίως πριν από την τελική έγκριση της μελέτης από το ΥΠΠΟ. Εν κατακλείδι, οι ανωτέρω προτεινόμενες ενέργειες κρίνονται από τον Συνήγορο του Πολίτη ως άμεσης προτεραιότητας.
4. Σχετικά, τέλος, με το ζήτημα της ανάπτυξης χλωρίδας εντός του σπηλαίου, ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει να εξεταστεί το ενδεχόμενο σύνταξης νέας μελέτης, σύμφωνα και με τα νεώτερα συστήματα ηλεκτροφωτισμού, προκειμένου να αποφευχθούν στο μέλλον προβλήματα στη σπηλαιοαπόθεση.

Ο Συνήγορος του Πολίτη προσδοκά την, κατά το συντομότερο δυνατόν, ανταπόκριση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών στις προτάσεις του παρόντος πορίσματος για την αντιμετώπιση των προεκτεθέντων ζητημάτων και παραμένει στη διάθεσή τους για την παροχή οποιασδήποτε διευκρίνισης.